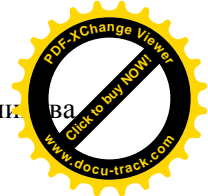

Юридично-дослідний інститут приватного права і підприємства
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
Івано-Франківський обласний осередок
Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація цивілістів України»

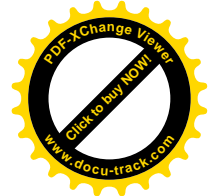

Юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
імені В. Стефаника

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦИВІЛІСТИКИ

**Матеріали круглого столу
(28–29 червня 2013 р.)**

Київ – 2013

Рекомендовано до друку Вченою радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (протокол № 8 від 25 вересня 2013 р.)

Актуальні проблеми української цивілістики. Матеріали круглого столу (28–29 червня 2013 р.). – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. – 102 с.

ISBN 978-617-7087-16-7

В збірник увійшли тези виступів учасників круглого столу «Актуальні проблеми української цивілістики, присвяченого 20-й річниці заснування Національної академії правових наук України, в яких висвітлюються актуальні проблеми теорії та практики правового регулювання цивільних відносин в Україні.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів та студентів юридичних вузів і факультетів, а також усіх, хто цікавиться проблематикою сучасних наукових досліджень та удосконалення національного законодавства.

Матеріали подаються в авторській редакції учасників круглого столу. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

(С) Автори, 2013

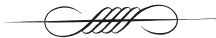
(С) Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013

Через певні ознаки немайнових прав дитини, які цю систему скла-
Отже, на нашу думку, особисті немайнові права неповнолітніх
визначені такими ознаками:

- 1) специфічність підстав виникнення та припинення особистих немайнових прав неповнолітніх (вказані права виникають в момент народження або за законом з досягненням певного віку і припиняються в момент настання повної цивільної дієздатності);
- 2) змінюваність та недовговічність (в процесі розвитку змінюються погляди дитини на власну особистість, честь, здоров'я, ім'я, вигляд);
- 3) спрямованість на виховання, розвиток та виявлення індивідуальності дитини;
- 4) відсутність економічного змісту, наявність соціальної цінності (відсутній еквівалент заміни даних прав);
- 5) нематеріальність, невідчужуваність та неможливість передачі;
- 6) реалізація переважно в сім'ї.

Отже, характеризуючи розглянуті нами права через сукупність їх ознак, ми дійшли висновку, що особисті немайнові права дитини є такими, що виникають з моменту народження або за законом, припиняються в момент досягнення повної цивільної дієздатності за віком; характеризуються змінюваністю, недовговічністю, нематеріальністю, невідчужуваністю та неможливістю їх передачі, позбавлені економічного змісту, проте мають соціальну цінність і реалізуються переважно у відносинах між членами сім'ї.

Сіщук Л. В.

*молодший науковий співробітник
Лабораторії корпоративного права
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

ПЕРЕХІД КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ПРИ СПАДКУВАННІ

Нині одним із значущих питань, якому приділяється значна увага не тільки у практиці правозастосування, але й в наукових колах, є

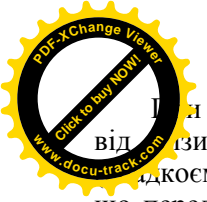

спадкування корпоративних прав учасника господарського товариства. Така ситуація зумовлена наявністю прогалин і протиріч, що виникли при укладанні корпоративних відносин з врахуванням особливостей правової регламентації відносин, що виникають при спадкуванні. Враховуючи той факт, що товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) є однією із найбільш оптимальних організаційно-правових форм юридичних осіб, які створюються з метою отримання прибутку, розглянемо особливості спадкування корпоративних прав учасника такого товариства.

В першу чергу, слід зазначити, що зумовленість виникнення проблем спадкування корпоративних прав пов'язана із відсутністю легального визначення поняття «корпоративні права» в цивільному законодавстві і, як наслідок, наявності прогалин у правовій регламентації механізму реалізації цих прав, в тому числі в порядку спадкування. У ЦК (далі – ЦК) законодавець закріпив такі терміни, як частка у статутному капіталі товариства, яка може відчужуватися і переходити в порядку універсального правонаступництва (при реорганізації і в порядку спадкування) (ст. ст. 116, 147 ЦК) та право участі, як особисте немайнове право, яке не може окремо передаватися іншій особі (ст. 100 ЦК).

Не вдаючись до детального теоретичного аналізу поняття корпоративних прав, зазначимо, що відповідно до ч. 1 ст. 167 Господарського кодексу України корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. Із нормативного закріплення поняття корпоративних прав можна дійти висновку, що корпоративні права є сукупністю немайнових (право участі, право на інформацію) та майнових прав (право отримання дивідендів, право на отримання активів при ліквідації товариства), що визначаються часткою у статутному капіталі ТОВ.

Отже, відповідно до ч. 5 ст. 147 ЦК частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи – учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства. Наведена норма носить диспозитивний характер. Якщо ж статутом товариства такої вимоги не передбачено, то в такому випадку особа успадковує частку і корпоративні права, які нею визначаються.

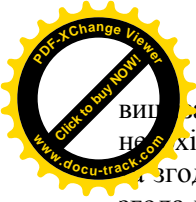

У цьому спадкуванні вважається перехід всіх прав і обов'язків від фізичної особи, яка померла (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців). Тобто діє принцип універсального правонаступництва, що передбачає перехід прав і обов'язків як єдиного цілого в межах переданого права. В даному випадку, як зазначає В. М. Кравчук, об'єктом спадкування є права і обов'язки спадкодавця, а не його речі. Коли йдеться про такий вид майна як частка в статутному капіталі товариства, то об'єктом спадкування є не частка, як така, а права та обов'язки спадкодавця, які пов'язані з такою часткою [3, с. 350].

Однак ст. 1219 ЦК визначає сукупність прав і обов'язків, які нерозривно пов'язані з особою спадкодавця і не можуть переходити в порядку спадкування до інших осіб, до яких відносять і право участі у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами. Враховуючи положення вищенаведеної статті, право на участь у товаристві не входить до спадкової маси, що зумовлює неможливість набуття статусу учасника ТОВ з моменту прийняття спадщини спадкоємцями та видачі їм свідоцтва про право на спадщину, крім випадків прямо передбачених в статуті.

Проте дана стаття не відповідає ст. 100 ЦК, в якій йдеться, що право участі не може окремо передаватися іншій особі. Логічним є припущення, що таке право не може окремо передаватися від частки у статутному капіталі ТОВ. Тобто, якщо брати до уваги можливість переходу право участі згідно норми закону, то одночасний перехід права участі і частки у статутному капіталі є нічим іншим як переходом корпоративних прав, що виступає об'єктом спадкування.

В той же час іншим нормативно-правовим актом закріплено норму, відповідно до якої такі права можуть виникнути в особи з моменту прийняття її до ТОВ. Згідно ст. 55 Закону України «Про господарські товариства» № 1576-ХІІ від 19.09.1991 (в чинній редакції від 18.05.2013) (далі – Закон України «Про господарські товариства») зазначається, що у зв'язку із смертю громадянина, учасника товариства, правонаступники (спадкоємці) мають переважне право вступу до товариства. Через наведене в Законі положення виникає ряд питань. Зокрема, перед ким у спадкоємців виникає переважне право вступу до товариства, крім тих спадкоємців, які прийняли спадщину та звернулися до товариства як правонаступники спадкової маси? Протягом якого часу після прийняття спадщини та отримання свідоцтва про право на спадщину особа має право звернутися до товариства для вступу до останнього? Також з

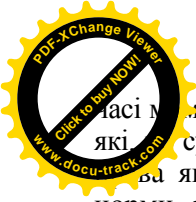

випливає, що для набуття правового статусу учасника ТОВ необхідними є дві умови: волевиявлення спадкоємця вступити до ТОВ згода товариства на прийняття особи як учасника ТОВ. Якщо згода відсутня, то у спадкоємця у порядку спадкування немає підстав набутти правового статусу учасника ТОВ іншим чином.

Маємо колізію в правовому регулюванні переходу корпоративних прав при спадкуванні у ТОВ. Адже, якщо в Законі України «Про господарські товариства» згода товариства на вступ до ТОВ є необхідною умовою, то в ЦК такої вимоги не міститься і надається можливість вирішення питання набуття статусу учасника ТОВ в порядку спадкування самими учасниками товариства через закріплення такого положення у статуті шляхом прийняття рішення на загальних зборах товариства. Крім того, ЦК не містить інших спеціальних норм, які б регулювали порядок набуття статусу учасника ТОВ при спадкуванні частки. Тобто, якщо в статуті не міститься заборони на перехід частки у статутному капіталі товариства, то спадкоємець з моменту прийняття спадщини та отримання свідоцтва може вважатися набувачем частки з усіма правовим наслідками, які з цього випливають.

Таким чином, якщо виходити з законодавчих положень ЦК і Закону України «Про господарські товариства», що право на частку в статутному капіталі ТОВ переходить в порядку спадкування, а право участі набувається внаслідок вступу до ТОВ, то виникає питання чи взагалі доцільним є отримання згоди інших учасників на отримання частки у статутному капіталі товариства, а також надання можливості закріплення такого положення в статуті товариства, що передбачено ч. 5 ст. 147 ЦК? Адже право на частку у статутному капіталі ТОВ є майновим правом, яке включається до спадкової маси і має набуватися з моменту прийняття спадщини спадкоємцями незалежно від волі учасників ТОВ. При цьому у Постанові Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30. 05. 2008 «Про судову практику у справах про спадкування» зазначається, що при вирішенні спору про спадкування частки учасника підприємницького товариства, спадкується не право на участь, а право на частку в статутному (складеному) капіталі.

Отже, враховуючи закріплене положення у Законі України «Про господарські товариства» про переважне право вступу особи до ТОВ, для набуття корпоративних прав учасника ТОВ при спадкуванні, крім волі спадкодавця, яка виявляється у заповіті, чи за законом, і спадкоємця, який прийняв спадщину, необхідним є ще волевиявлення учасників товариства, що зумовлено законодавчим відмежуванням у

масі майна, елементу набуття майнових і немайнових прав учасника товариства, яка, як і всі інші, є складовими елементами єдиного цілого – корпоративного права, яке є об'єктом цивільних прав. Адже незважаючи на відсутність норми, яка б визначала поняття корпоративних прав у ЦК, ст. 177 не містить вичерпного переліку об'єктів цивільних прав, які можуть відчужуватися або переходити в порядку універсального правонаступництва (при спадкуванні та реорганізації).

Крім того, як відзначає, В. А. Васильєва, саме оборот корпоративних прав нині набуває особливого економічного інтересу. Маючи вартісну оцінку, вони потрапляють у сферу цивільно-правового регулювання і стають об'єктом цивільних прав. Корпоративне право слід розглядати як складний сукупний об'єкт цивільних прав, що складаються із самостійних суб'єктивних прав, які в сукупності складають зміст корпоративного права. Серед них є права немайнового характеру та майнові права. Саме наявність майнових прав дозволяє ввести корпоративне право до цивільного обороту як самостійний об'єкт. Тому права учасників неприбуткових організацій позбавлені майнового наповнення, їх правовий зв'язок з юридичною особою називають членством. Отже, корпоративні права входять до спадкової маси і можуть набуватися в результаті спадкування [6, с. 128].

Також наступним, на що потрібно звернути увагу є положення ст. 55 Закону «Про господарські товариства», в якому вказується, що у разі відмови правонаступника (спадкоємця) від вступу до товариства з обмеженою відповідальністю або відмови товариства у прийнятті до нього правонаступника (спадкоємця) йому видається у грошовій або натуральній формі частка у майні, яка належала спадкодавцю, вартість якої визначається на день смерті учасника. У цих випадках розмір статутного капіталу товариства підлягає зменшенню. Тобто, у разі неприйняття спадкоємця як учасника ТОВ, йому виплачується частка у майні, яке належало спадкодавцю на момент смерті, а розмір статутного капіталу підлягає зменшенню.

Однак знову ж таки, по-перше, порядок зменшення статутного капіталу у ТОВ має свої особливості і можливе лише після повідомлення кредиторів товариства та отримання від них згоди на вчинення таких дій або вимоги про виконання відповідних зобов'язань, що ускладнює процедуру зміни складу учасників ТОВ та не завжди відповідає майновому становищу товариства на момент відмови у прийнятті спадкоємця, по-друге, норма вказує, що виплачується частка у майні, яке належало спадкодавцю на момент смерті. Однак учасник ТОВ при

вступ до товариства вносить вклади, а взамін набуває корпоративні права, майно ж належить на праві власності товариству. Після відмови вступу до товариства, при розрахунках з спадкоємцем на практиці зазвичай береться номінальна вартість частки, що, по суті, є значно нижчою від реальної вартості у цивільному обороті на відповідний період часу.

Враховуючи той факт, що перехід корпоративних прав у порядку спадкування є юридичним складом, що є сукупністю юридичних фактів і зумовлює вчинення ряду дій для їх набуття, необхідним, на нашу думку, є, в першу чергу, закріплення законодавчого визначення поняття «корпоративні права» у цивільному законодавстві та визначити особливості їх цивільного обороту. А також необхідно внести зміни до норм чинного законодавства, зокрема:

1) Ч. 2 ст. 1219 ЦК словосполучення «право участі у товариствах» виключити і закріпити: Не входять до складу спадщини права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, в тому числі «Право членства в неприбуткових організаціях»;

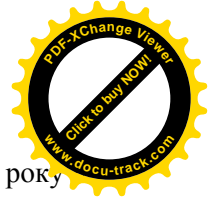
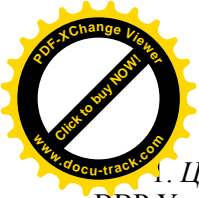
2) Ч. 5 ст. 147 ЦК «Частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи – учасника товариства у порядку, визначеному законом»;

3) У Ст. 55 Закону України «Про господарські товариства» слово «переважне» виключити, а статтю викласти в наступній редакції:

«При реорганізації юридичної особи, учасника товариства, або у зв'язку із смертю громадянина, учасника товариства, правонаступники (спадкоємці) мають право вступу до цього товариства протягом року з моменту набуття права на частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, якщо інше не встановлено статутом товариства.

При відмові правонаступника (спадкоємця) від вступу до товариства з обмеженою відповідальністю або відмові товариства у прийнятті до нього правонаступника (спадкоємця) йому виплачується дійсна вартість частки у статутному капіталі, яка належала реорганізованій або ліквідованій юридичній особі (спадкодавцю), і яка визначається на день реорганізації або ліквідації (смерті) учасника. У цих випадках частка у статутному капіталі товариства переходить до товариства.

Товариство з моменту набуття частки у статутному капіталі зобов'язане протягом року реалізувати її іншим учасникам або третім особам у порядку, встановленому статутом товариства або законом, або зменшити статутний капітал у порядку, визначеному законом».

Список використаних джерел:

1. *Цивільний кодекс* України № 435 – IV від 16 січня 2003 року ВВР України. – 2003. – № № 40 – 44. – С. 356.
2. *Господарський кодекс* України № 436 - IV від 16 січня 2003 року // ВВР України. – 2003. – №18. – № 19 – 20. – № 21 – 22. – С. 144.
3. *Кравчук В. М.* Припинення корпоративних правовідносин у господарських товариствах: Монографія. / В. М. Кравчук. – Львів: Край, 2009. – 464 с.
4. *Про господарські товариства*: Закон України № 1576 – XII від 19. 09. 1991 року // ВВР України. – 1991. – № 49. – С. 682.
5. *Про судову практику у справах про спадкування*: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30. 05. 2008 р.
6. *Васильєва В. А.* Корпоративне право як об'єкт спадкових прав / В. А. Васильєва // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 6. – С. 127 – 130.

Бернацький М. В.

*молодший науковий співробітник
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

ЖИТЛОВИЙ ФОНД ТА ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ

Поняття житлового фонду є одним за найпоширеніших в законодавстві України. Визначення як самого поняття «житловий фонд» так і його класифікації на сьогодні є актуальним, оскільки: по-перше на даний час діють застарілі норми Житлового Кодексу УРСР, які суперечать як положенням Конституції так і сучасному законодавству в цілому, а по-друге - різні законодавчі акти не мають єдності у підходах до визначення як поняття «житловий фонд» так і його класифікації.

У основі класифікації житлового фонду лежить критерій однорідності правового режиму житла. Це визначає також однорідність правового регулювання суспільних відносин, які залежать від певного засобу, за допомогою якого кожен громадянин реалізує право на житло. Відповідно до цього відбувається отримання житлового помешкання